

גבולות היחידה: במדבר י', א'-כ"ח

נושא היחידה: החצוצרות ושימושיהן, מסע המחנות

כותב: מוריה שטרן

מספר שיעורים: 1

הסבר כללי:

פרק י' עוסק בתחילת נדודי ישראל במדבר. לאחר שנה פחות עשרה ימים שחנו בהר סיני – הם מתחילים את דרכם אל ארץ ישראל. תחילת הפרק עוסקת בחצוצרות, שאחד מתפקידיהן הוא להודיע על תחילת המסע. לאחר מכן מפורט סדר הנסיעה והחניה, תוך הבנת ההיגיון מדוע נקבע סדר זה.

פתיחה – הוצאת מידע מהפסוקים:

נקרא בקול את פסוקים א'-י'. נקרא קריאה מכוונת על ידי נתינת משימה אליה צריך לשים לב תוך כדי קריאה: להוציא מתוך הפסוקים כמה שיותר מידע (על החצוצרות, על התקיעות, על זמני התקיעות). לאחר הקריאה בקול, נקצה שתי דקות שבהן כל תלמיד יקרא שנית עם עצמו את פסוקים וירשום לעצמו בנקודות את המידע שהוציא.

עיון בפסוקים:

"וידבר ה' אל משה לאמר: עשה לך שתי חצוצרות כסף, מקשה תעשה אתם; והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות. ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד. ואם באחת ותקעו - ונועדו אליך הנשיאים, ראשי אלפי ישראל. ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החנים קדמה. ותקעתם תרועה שנית - ונסעו המחנות החנים תימנה; תרועה ותקעו למסעיהם. ובהקהיל את הקהל - תתקעו ולא תרועו. ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות; והיו לכם לחקת עולם לדרתיכם. וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם - והרעתם בחצוצרות; ונזכרתם לפני ה' אלהיכם, ונושעתם מאיביכם. וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, ותקעתם בחצוצרות על עלתיכם, ועל זבחי שלמיכם; והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם, אני ה' אלהיכם."

נסכם על הלוח את המידע שהוצאנו, והתלמידים יעתיקו אותו למחברת.

מספר חצוצרות: שתיים

החומר ממנו החצוצרות עשויות: כסף

צורת ההכנה: מקשה אחת (בדומה למנורה)

השימוש:

- א. כינוס העם
- ב. הודעה על תחילת המסע
- ג. אם תוקעים באחת בלבד – זו הזמנה לנשיאים בלבד להגיע אל פתח אוהל מועד
- ד. בעת מלחמה
- ה. תקיעה בראשי חודשים ובמועדים

התוקעים בחצוצרות: בני אהרון

נחשוב יחד על הקשר בין תחילת פרק זה ובין סוף הפרק הקודם. **רמז:** השימוש של החצוצרות. **תשובה:** החצוצרות נועדו, בין השאר, להודיע על תחילת המסע, כמו עמוד הענן עליו למדנו בשיעור הקודם.

שימו לב שכדי להודיע על תחילת המסע, השתמשו גם בחוש הראייה (ענן) וגם בחוש השמיעה (חצוצרה). אפשר ללמוד מזה על התחשבות בשונה, בחריג. גם מי שעיוור ולא רואה את עמוד הענן – יכול לשמוע. ומי שחירש ולא שומע את החצוצרות – רואה את עמוד הענן.

נתבונן שוב בפסוקים, הפעם כדי לראות איזה סוג תקיעה תוקעים כל פעם ובכמה חצוצרות: תקיעה בשתי החצוצרות (ללא תרועה): הקהלת העדה. תקיעה בחצוצרה אחת (ללא תרועה): הקהלת הנשיאים בלבד. תקיעה – תרועה – תקיעה: התחלת מסע המחנות. ראשונים – המחנות הנוסעים קדמה (מזרחה), ואליהם מצטרפים החונים מערבה. תקיעה – תרועה – תקיעה פעם שנייה: נסיעת המחנות הפונים תימנה (דרום), ואליהם מצטרפים החונים צפונה.

פסוק ז': "וּבְהִקְהִיל אֶת הַקֹּהֵל - תִּתְקְעוּ וְלֹא תִרְעוּ". למה צריך את הפסוק הזה? מה הוא בא לחדש? קודם נארגר את התלמידים בחשיבה (ניתן להיעזר ברש"י), ורק אחר כך נסביר: בכל מקום שכתוב "לתקוע" או "תקיעה" – הכוונה היא גם לתקיעה וגם לתרועה. אבל אם כך – לא יהיה הבדל בין הקהלת העם ובין מסע המחנות! הרי בשני המקרים יש תקיעה ותרועה. לכן בא פסוק ז' לחדש לנו שבקריאת העדה רק תוקעים ולא מריעים.

פסוקים ט' ו-י' – שני שימושים אחרונים לחצוצרות: הראשון - לפני יציאה למלחמה. השני – במועדים ובימים טובים (ראשי חודשים, חגים) – יחד עם הקרבת קרבנות הציבור (עולות, שלמים).

פסוקים י"א-כ"ח – סדר היציאה למסע:

למדנו שאחד משימושי החצוצרות היה להתחלת המסע. כעת נלמד את סדר הנסיעה ואת ההיגיון שבסדר זה.

עיון בפסוקים:

וְיִהְיֶה בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְעֶשְׂרִים בַּחֲדָשׁ; וְנִעְלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת. וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי; וַיִּשְׁכְּנוּ הָעֵנָן בְּמִדְבַּר פָּאֲרָן. וַיִּסְעוּ בְּרֹאשׁוֹנָה עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה. וַיִּסַּע דָּגְלַת מַחֲנֵה בְּנֵי יְהוּדָה בְּרֹאשׁוֹנָה לְצַבְאֹתָם; וְעַל צַבָּאוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר: נַתְנָאֵל בֶּן צוּעָר. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי זְבוּלֹן: אֶלִיאָב בֶּן חֵלֹן. וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן; וַנִּסְעוּ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי נְשָׂאֵי הַמִּשְׁכָּן. וַנִּסַּע דָּגְלַת מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצַבְאֹתָם; וְעַל צַבָּאוֹ אֶלִיצוּר בֶּן שְׁדַיֹּאֹר. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן: שְׁלֵמִיאֵל בֶּן צוּרִישַׁדַי. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי גָד: אֶלִיָּסָף בֶּן דְּעוּאֵל. וַנִּסְעוּ הַקֵּהֲתִים נְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ; וְהִקִּימוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן עַד בָּאֵם. וַנִּסַּע דָּגְלַת מַחֲנֵה בְּנֵי אֶפְרַיִם לְצַבְאֹתָם; וְעַל צַבָּאוֹ אֶלִישַׁמֶּע בֶּן עַמִּיהוּד. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גַמְלִיאֵל בֶּן פְּדָהצוּר. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן: אַבִּידֹן בֶּן גְּדֵעוֹנִי. וַנִּסַּע דָּגְלַת מַחֲנֵה בְּנֵי דָן מְאֹסָף לְכָל הַמַּחֲנֵה לְצַבְאֹתָם; וְעַל צַבָּאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדַי. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי אֲשֵׁר: פְּגַעִיאֵל בֶּן עֶכְרָן. וְעַל צַבָּא מִטֵּה בְּנֵי נַפְתָּלִי: אַחִירַע בֶּן עֵינָן. אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְצַבְאֹתָם, וַיִּסְעוּ.

פסוק י"א:

התאריך: השנה השנייה ליציאת מצרים, החודש השני, העשרים לחודש. בתאריכים שלנו: כ' באייר.

נפתח בשמות י"ט, א'. במידה ואין תנ"כים – נקריא את הפסוק: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי".

כלומר, בני ישראל חנו ליד הר סיני מ-א' בסיוון של השנה הראשונה לאחר יציאת מצרים, ועד כ' באייר של השנה השנייה – סה"כ: שנה פחות עשרה ימים.

לפי המתואר בפסוקים אלה – ההליכה במדבר הייתה בצורה של קורה – קרש. כלומר, לאורך, אחד אחרי השני.

נצייר על הלוח (בעזרת התלמידים) את סדר ההליכה:

1. מובילים – דגל מחנה יהודה (כולל שבטי יששכר וזבולון)
2. בני גרשון ובני מררי – נושאי המבנה החיצוני של המשכן (עמודים, יריעות וכו')
3. דגל מחנה ראובן (כולל שבטי שמעון וגד)
4. בני קהת – נושאי כלי המשכן עצמם
5. דגל מחנה אפרים (כולל שבטי מנשה ובנימין)
6. מאסף – דגל מחנה דן (כולל שבטי אשר ונפתלי)

נתמקד רגע בסדר הנסיעה והחניה של שבט לוי: משפחות גרשון, קהת ומררי. מדוע, לדעתכם, חולקו משפחות לוי ולא נסעו כולן יחד, ומדוע דווקא בסדר הזה? רמז: התפקיד השונה של כל משפחה ומשפחה.

תשובה: ברגע שדגל מחנה יהודה מתחיל לנסוע – באים אהרון ובניו, מורידים את הפרוכת ועוטפים בה את הארון. בני גרשון ובני מררי מפרקים את המשכן ומעמיסים אותו על עגלות. הארון וכלי הקודש הם משאם של בני קהת - הם עומדים בינתיים ארוזים, מחכים. ואז נוסע דגל מחנה ראובן. כשחונים – עד שדגל ראובן חונה, מספיקים בני גרשון ומררי להקים בזריזות את המשכן, ואז מגיעים בני קהת, נושאי הכלים – ויכולים ישר להכניס כל דבר למקומו ללא שהות - שלא יהיה ביזיון לכלים הקדושים שייאלצו להמתין.

פסוק כ"ה – שבט דן נוסע מאסף לכל המחנות. הסיבה: שבט זה היה בעל מספר הנפשות הגדול ביותר. כשהם היו הולכים, הם היו מרימים מהאדמה את כל מה שנפל או אבד לאנשים משאר השבטים. בעת החניה, היה זוכה שבט דן לקיים מצוות השבת אבדה ולהחזיר כל פריט לבעליו.

הצעות להמחשה:

- קריאה מונחית של הפסוקים והוצאת מידע
- תרגול ההליכה בכיתה
- תרגול קולות החצוצרות בכיתה
- תמונה של החצוצרות

הרחבה:

נדגים בכיתה את סדר ההליכה (נחלק את התלמידים ל- 15 זוגות / שלישיות [12 שבטים + 3 משפחות לוי]). התלמידים יצטרכו להסתדר לבד על פי הפסוקים והתרשים על הלוח).
לאחר שמסתדרים על פי סדר ההליכה, נתרגל גם את התקיעות השונות בחצוצרות (אפשר להביא שופר / חצוצרה, אפשר גם לעשות את הקול עם הפה).
תקיעה בשתי החצוצרות – מקרא העדה.
תקיעה בחצוצרה אחת – הקהלת הנשיאים.
תקיעה ותרועה בשתי חצוצרות – מסע המחנה.
נדגיש כי בכל פעם שתקעו והריעו בשתי חצוצרות, כלומר בשביל תחילת המסע – כל פעם נעה קבוצה אחרת לפי הסדר. לא כולם התחילו לנוע יחד, וגם לא כולם חנו יחד. מי שהתחיל ללכת ראשון – עצר ראשון, ומי שהלך אחרון (שבט דן) – גם חנה אחרון.

מסרים והפנמה:

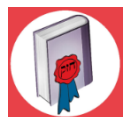
- התחשבות בבעלי צרכים מיוחדים – בעת נסיעת המחנה, השתמשו בחוש הראייה (ענן) וכן בחוש השמיעה (חצוצרות). מי שהיה בעל לקות באחד מהחושים – לא היה מנותק מסביבתו.
- השבת אבדה – הסיבה שבגינה נבחר שבט דן להיות מאסף, היא בשל היותו השבט הגדול ביותר.

מבט שלם:

הנסיעה והחניה על פי הענן.
החצוצרות ושימושיהן – תוך הבנה של סמיכות פרשיות – כיצד עניין החצוצרות קשור לנסיעה ולחניה על פי הענן (היה זה אות נוסף לתחילת המסע).
סדר מסע הדגלים – תוך הבנה של סמיכות הפרשיות – כיצד עניין המסע קשור לחצוצרות (הן אלו המודיעות על תחילת המסע).
פניית משה אל יתרו והתחלת המסע.
"ויהי בנסוע הארון".

סיכום:

עם ישראל כולו הוא לגיון של המלך, ולכן יש לו חצוצרות מיוחדות, כמו צבא המלך. זה מקור לגאוות יחידה, לחיבור בין הלבבות, לתחושת שייכות.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

נתלה על הלוח תמונה של החצוצרות (נספח 1).

נסביר כי אלו הן חצוצרות אמתיות מכסף טהור שיוצרו במיוחד עבור בית המקדש השלישי. הן ממתינות בציפייה ב"מכון המקדש" בירושלים, יחד עם כלים רבים נוספים שכבר מוכנים.

